

משלחת מחנכים בנאשוויל טנסי: יהדות, חינוך והתרבות האמריקנית

ד"ר לואור אבימון מנהל ברנקו וייס החקלאי פרדס חנה

במסגרת תכנית מיוחדת של הסוכנות נשלחו כארבעים מחנכים לערים שונות במדינת טנסי כדי לייצג את ישראל וללמוד על מערכת החינוך האמריקנית.

נפלה בחלקי הזכות להיות נציג ישראל בנאשוויל טנסי. שהיתי שם עשרה ימים במטרה לערוך היכרות עמוקה עם מערכת החינוך האמריקנית על כל גווניה, להכיר פנים שונות של הקהילה היהודית בנאשוויל ולהכיר את התרבות האמריקנית. הקהילה היהודית בעיר, ובמיוחד הפדרציה היהודית, מצויה בקשר מתמשך עם בית הספר החקלאי ברנקו וייס בפרדס חנה, במסגרת תכנית של חילופי נוער.

האירוח בנאשוויל היה חלומי. התארחנו בבתי משפחות והיה לי הכבוד להתארח בביתו של מנכ"ל הפדרציה היהודית מר מארק פרידמן. הכבוד וההערכה הרבה שקיבלתי הביכו אותי לא פעם. באופן כללי, המסע היה תזכורת מתמשכת לכמה ערכים שהתקוה וניטל חיים, שנשחקו או שטבעו בימי הצניעות, הסרקזם ושגרת היום של חבר פעיל במערכת החינוך ובחברה הישראלית.

מאפיין אחד חשוב הוא הכבוד והאהבה הרבה שרוכשים יהודי נאשוויל לעם בישראל, לחיילי צה"ל ולמדינת ישראל בכלל. הרגש החם והתמיכה העקיבה בישראל הם מן המאפיינים הבולטים בשיח האמריקני-יהודי על ישראל. שיח זה העמיד אותי לעתים נבוכ אל מול הביקורת והכעס שלי עצמי על העוולות בחברה ובפוליטיקה הישראלית. אולי זהו הפער שבין מי שחי את הווייתו במלואה בתוך חברה ועם שאכפת לו מהם לבין מאהב רחוק הצופה בגעגועים ובנוסטלגיה רומנטית אל עבר אהובתו הרחוקה. עם זאת, מעבר למטפורות הפיוטיות, קיבלתי שיעור רענון באהבת ישראל ובהערכה הנדרשת כלפי המדינה היקרה הזו. התחדדה בי התחושה שהביקורת והרצון לתקן מקורם באהבה עמוקה ובהיותי מושרש כאן בתרבות עד עצמותיי.

במהלך הביקור הכו בי כמה "שוקים" תרבותיים. שוק תרבותי-יהודי ראשון היה כרוך בחשיפה לגוונים ולבני הגוונים של החיים היהודיים בנאשוויל: חילוניים, רפורמים, קונסרבטיביים, אורתודוקסים, אורתודוקסים-לייט, חב"דניקים ועוד. כולם חיים בכפיפה אחת ובכבוד הדדי. לעומת ישראל, שבה מתנהל קמפיין אורתודוקסי ממוסד השולל את זכות קיומם של זרמים שונים ביהדות, הרי בקהילה היהודית בנאשוויל אלף פרחים יפרחו. בטקס קבלת שבת רפורמית ניהל את הדרשה הרב ולצדו רבה מכוסה בטלית; נאום חוצב להבות לקהילה שהתכנסה, שירים, לפתע מפציע ה"קדיש" ולאחריו עוד שיר המשלב עברית במבטא אמריקני כבד ואנגלית דרומית אופיינית. הופעתה של רבה (לא אשת רב!) בכיפה ובטלית היא מסוג החוויות המטלטלות כל אדם שגדל במסגרת ברורה של מותר ואסור והתרגל לצורת חיים דתית אחת ויחידה. אורתודוקסים ויהודים חילוניים ישבו יחד בדרשה, תמכו ושרו והשתתפו בסובלנות ובכבוד ראויים לחיקוי. במיוחד התרשמתי מכך שאיש אינו חושב שבידו האוטוריטה לקבוע מיהו יהודי... מיהו יהודי "אמתי", מיהו יהודי "כשר". כולם לגיטימיים, כולם הזכות לבחור את יהדותם. הלואי עלינו...

שוק תרבותי שני - תרבות ההמונים האמריקנית: המרחב הציבורי האמריקני, וזה שבנאשוויל במיוחד, שונה מן המרחב הציבורי הישראלי. השוני הוא רב אבל ברור לגמרי כי העובדה שמדובר במכפלות רבות של מספר בני האדם שצריכים לחלוק את המרחב הציבורי גורמת להבדל כלשהו באופן שמרחב זה צריך להיות מנוהל. הלם תרבותי קטן נגרם לי כשהלכתי ברחובותיה עמוסי המכוניות של נאשוויל והרגשתי שמהו חשוב ובוטל חסר לי. נדרשו לי כמה שעות כדי להבין שאיש אינו צופר בנאשוויל. בכביש הישראלי אפשר לכתוב לקסיקון צפירות המרכיב שפה עשירה וקולנית. בכבישי נאשוויל מסתדרים בלי הלקסיקון הגס הזה.

מכל מקום, נקלענו למשחק הוקי קרח. אינני חסיד של ספורט המוני ומעולם לא הרגשתי בנוח בתוך המון שצועק באופן אחיד ססמאות עידוד ידועות מראש. הפעם האחרונה שהייתי חלק מאירוע כזה הייתה בקנה מידה ישראלי, והמושג היחיד ש"דפק" לי בראש ללא הפסקה - במיוחד כאשר החלו קללות מתואמות מראש נגד בני מיעוטים בחברה הישראלית - היה "החוויה הפשיסטית". מעבר לזה, ובלי להתחסד, יש משהו מרגש בחוויה. הביולוגיה שלנו עובדת באופן אינטנסיבי באירועים מסוג זה, ואתה מוצא עצמך באדרנלין מטורף (זו המילה) רק משום שהקהל כולו נעמד על רגליו בשנייה שאחרי הגול שהובקע לקבוצה הנכונה. מי שלא חווה חוויה כזו יתקשה להבין. זה רגע שבו כל הרציונליות שבעולם וזה הצדה לטובת ה"ביחד העוצמתי של ההמון".

התרגשתי מאוד. רוב הזמן נמשכה תשומת לבי לכך ששתי קבוצות האוהדים של שתי הקבוצות ששיחקו על משטח הקרח הבוהק-לבן ישבו זו לצד זו, האוהדים קיללו אלה את אלה וביזו את שחקני הקבוצה האחרת, ובסוף המשחק לחצו ידיים ונפרדו לשלום בכבוד הדדי מרשים.

מנגד, פעמיים במשך המשחק הפסיקו אותו השופטים. שני שחקנים הורידו את כפפת החימום והחלו בקרב אגרופים אלים לקול מצהלות הקהל. עד עכשיו אני מתקשה להבין את האירוע הזה, שהוא לגיטימי במשחקי הוקי וחלק בלתי נפרד מההצגה - כפי שהסבירו לי המקומיים. כאב לי לראות ילדים אמריקנים מחקים את הוריהם ומריעים בלהט לקרב האגרופים הזה...

שוק תרבותי-חינוכי שלישי - מערכת החינוך האמריקנית. במהלך המסע ביקרנו בלא פחות

משבעה מוסדות חינוך. בית ספר תיכון פרטי, וציבורי, ובית ספר יסודי, ובית ספר המיועד רק לתלמידי חינוך מיוחד, ובתי ספר של הקהילה היהודית ואחרים. הביקורים היו מרשימים ומרגשים. זו הייתה הזדמנות נדירה להתחפש לאנתרופולוג ולהתבונן במוסד חינוכי ממעוף הציפור ומתוך סקרנות מקצועית גדולה. אחד המסרים החזקים שקיבלתי בביקור בכל בתי הספר הללו הוא הגישה הבסיסית הטרויאליית המבטאת כבוד למקצוע ההוראה וכבוד למורה. מבחינות רבות זו השאיפה: בית ספר שנראה פיזית כמו מקום ראוי ומכובד לחנך בו בני נוער, קשר הדוק בין פדגוגיה לאדריכלות, שילוט מפורט, הקפדה על קוצו של יו"ד בכל הקשור לאחזקה ולניקיון וגימור ללא רבב.

זאת ועוד, לכל מורה יש כיתה שעל דלתה רשום שמו ושם המקצוע שהוא מלמד, והתלמידים מתארחים בכיתתו-משרדו. למורה יש משרד אישי בכיתה וכל כיתה נראית ממש כמו חדר העבודה המורחב של המורה. על הקירות - אסטרטגיות למידה, פוסטרים וחומרי למידה במקצוע שהמורה מלמד; בצד - הצהרה על מטרותיו של בית הספר ורשימת כללי ההתנהגות בכיתה. אין ספק שמדובר במעגל של תרבות ארגונית שבה המורה חש שהמערכת מתנהגת בצורה מכבדת כלפיו וכלפי מקצוע הלימוד שלו, וכתוצאה מכך הוא מכבד את מקצועו ואת התלמידים והם מכבדים אותו. בקרוב אצלנו - אמן...

מאפיין חשוב אחר שהבחנתי בו, וזאת גם בשל שהייתי במחיצתה של משפחה ששניים מילדיה לומדים בבית ספר תיכון, הוא הדרישה הגבוהה והעקיבה מהתלמידים. במערכת החינוך בישראל יש נטייה לבלבל בין הכלה, אמפטיה ואכפתיות לבין הצבת רף דרישות גבוה. אני מעלה השערה סוציולוגית פרועה שהתנהגות זו קשורה במסלול החיים של המתבגר הישראלי. אפשר שמכיוון שרובנו עברנו את השירות הצבאי ויודעים עד כמה הוא קשה וחסר פשרות, הרי רחמינו ההוריים אינם מאפשרים לנו לדרוש עבודה קשה ומאמץ לימודי אינטנסיבי ועקיב מתלמידינו, שכן "עוד יתאכזרו אליהם בשירותם הצבאי העתידי". ברור שמדובר בהסבר מכליל וגורף, אך להבנתי הוויתור והפשרה הם חלק בלתי נפרד מן השיח הארגוני הבית-ספרי הישראלי. למדתי כי אין מניעה להעלות את רף הדרישות מהתלמידים בלי לוותר על קרבה, אכפתיות ודאגה (care) חינוכית אותנטית. אדרבה, העלאת רף הדרישות היא עצמה ביטוי לדאגה כנה להצלחתו של התלמיד בכל אתגר עתידי.

כחלק מן התרבות הארגונית הבית-ספרית מאמינים האמריקנים בהטמעה עקיבה של התנהגויות רצויות בכיתה בפרט ובבית הספר בכלל. בכל מקום, על כל קיר רענן, תמצאו את רשימת הערכים של בית הספר, את מטרותיו החינוכיות ואת סיפורו ההיסטורי. לוגו בית הספר משווק כמותג לכל דבר. בכל מסדרון - שלטים גדולים הנושאים את הכותרת: "What are our goals?". בכל כיתה - רשימת כללי ההתנהגות בזמן שיעור. הכול ברור, עקיב, שיטתי ואחיד. ניכר שתלמידים מפנימים את ערכי בית הספר לא רק דרך התנהגות המורים אלא בעיקר דרך שלטים בולטים המזכירים להם מה חשוב לבית הספר, מהם ערכיו ומה יציפיותיו מן התלמידים והמורים. לדעתי תחושות שייכות, גאווה ואחידות המייצרות זהות ברורה יכולות להתקיים לצד פיתוח חשיבה ביקורתית, יכולת רפלקטיבית, יזמות ויצירתיות. צילמתי הרבה פוסטרים וציינתי לעצמי רעיונות שבקרוב ייושמו בבית הספר החקלאי בפרדס חנה - לא מפני שאני ביהיוריסט, אלא משום שהם חלק ממטרותיי בבית הספר.

עניין חשוב לא פחות עבורי, מעבר ללמידה ולרעיונות שייבאתי מנאשוויל, הוא התובנות שלי באשר לצוות המחנכים והמורים בבית ספרי. בהשוואה למערכת החינוך האמריקנית ולמוריה, אני יכול להגיד בגאווה ובפה מלא שבבית ספרי, ולטעמי גם במערכת החינוך הישראלית כולה, מצויים אנשי חינוך איכותיים, מסורים ומקצועיים. חזרתי בתחושה הזו לא רק בשל געגועי לצוות שלי אלא גם משום שבהשוואה לבתי הספר האמריקניים ולצוות החינוכי העובד בהם, הצוות הישראלי בולט ביצירתיות שלו, בעצמאות שלו, ביכולת היזמית שלו, ביכולתו לקחת אחריות ולהוציא אל הפועל רעיונות חינוכיים עמוקים ומורכבים. הביקור חידד עבורי את הערך הרב של ההון האנושי החינוכי הישראלי ואת הצורך השיטתי לתמוך, לפרגן, לעודד ולשבח את צוות המורים ואת בעלי התפקידים של בית ספרי ובכלל.

לסיכום, הייתי שמח לו היו עמי קולגות ועמיתים למקצוע בזמן ביקורי שם. האינטראקציה והעיבוד של החוויות הם חלק חשוב מאוד בתהליך הלמידה, ופעמים רבות הרגשתי צורך לחלוק את החוויות הללו עם מנהלים-עמיתים. עליזה יקרה - לשנה הבאה בנאשוויל הבנויה והמטופחת. ■